

Passeig mitificat pels orígens

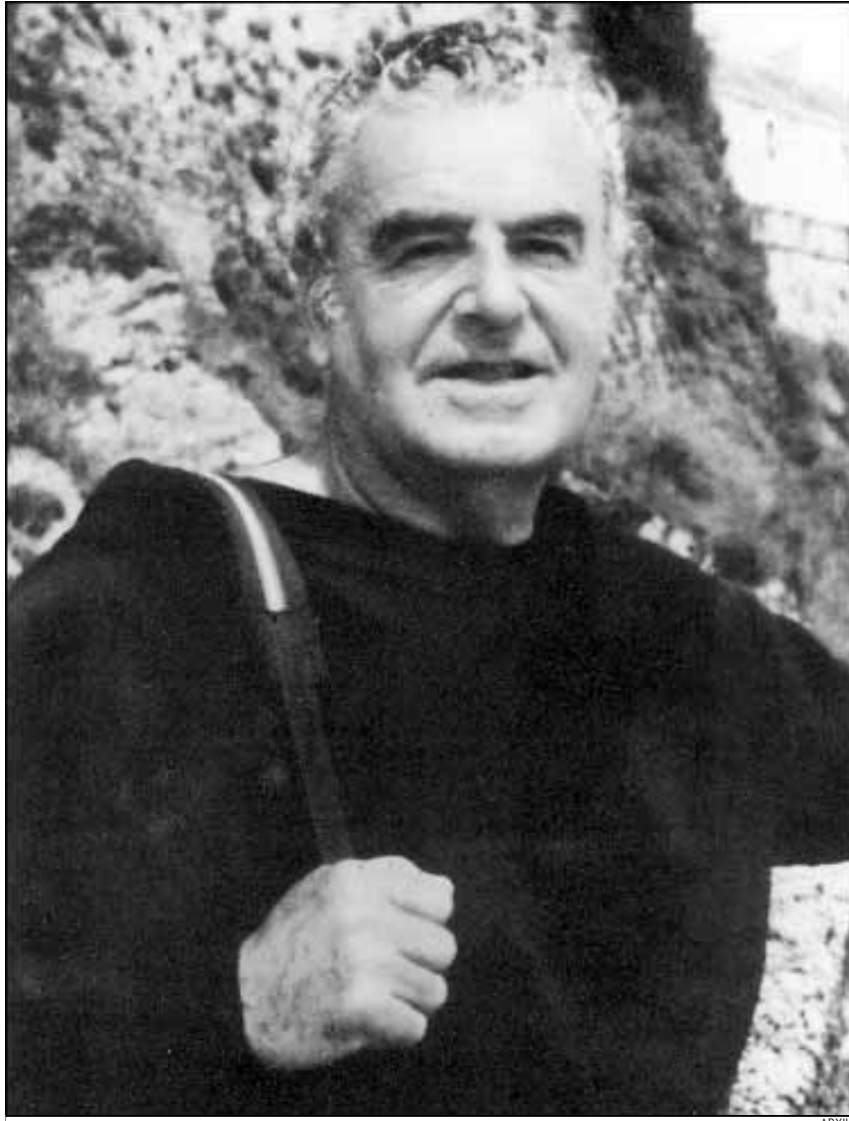
DAVID GUZMÁN

ASSAIG

Jean-Pierre Vernant, *L'univers, els déus, els homes*. Empúries / Anagrama. Barcelona, 2000.

La passió de Jean-Pierre Vernant pel món hel·lènic reneix, com l'au Fènix, cíclicament: torna i reapareix sempre amb més força. L'assagista francès, mundialment conegut a partir de la publicació d'*Els orígens del pensament grec* (1962), s'aproxima ara a la cultura clàssica furgant en la capacitat simbòlica i literària del mite. Del mite com a conte primigeni, creador, però també com a gran recipient de saviesa, com a dipòsit que barreja consells, tradició i filosofia per retornar-nos, també en el present, algunes de les imatges més atractives de la condició humana.

Al pròleg de *L'univers, els déus, els homes*, Vernant exposa la seva línia d'investigació, tot assegurant que ha mirat de narrar "com si la tradició d'aquests mites pogués ser perpetuada". Objectiu, com s'encarrega de demostrar línia re-re línia, assolit i superat, en traslladar a l'actualitat, revifada, tota la matèria que conforma la narració mítica. És a dir, des dels components simbòlics, d'arrel filosòfica, fins al caràcter més literari, creatiu i enjogassat d'aquestes històries immortals. Així, l'hel·lenis-

L'assagista francès Jean-Pierre Vernant, especialista del món hel·lènic

ta francès inicia el camí amb la descripció dels orígens, amb la separació de Gea i d'Urà, per abordar més tard i amb detall la guerra dels déus, la lluita entre els titans i els olímpics de la qual sortirà

vencedor i rei el pare Zeus, que imposarà el conegut ordre diví basat en el repartiment de forces. Els camins, però, que segueix Vernant passen sovint per rutes molt més humanes, en un trajecte

parlar de la guerra de Troia: "¿Què en resultaria, de narrar-la després d'Homer? Com a molt, un mal resum. El que sí que podem fer és mirar d'explicar les raons i el sentit del conflicte". Aquest és, en efec-

que, com indica el títol, unifica tots els diguem-ne habitants de l'univers mitològic. En certa manera, l'autor antropomorfitza els desitjos i obsessions divins, però també els elements naturals de caràcter simbòlic. És així com en l'aparició del component humà, en la creació de la primera dona, trobem Pandora caracteritzada amb "cor de gossa i temperament de lladre".

El magnetisme narratiu que omple les pàgines de *L'univers, els déus, els homes* està sobretot en l'especial habilitat de Vernant per a la recreació raonada. Aquí no interessa tant què va fer Prometeu per robar el foc a les divinitats com els motius de la seva acció. De fet, en un gir d'irònica modestia, l'autor es pregunta, en

te, l'esperit narratiu de tot el llibre, cercar no tant les accions com les motivacions. Així succeeix en la lluita original dels déus i en la guerra de Troia, però també en els episodis d'Ulisses i en la tràgica història d'Èdip. Una mirada filosòfica recorre constantment aquesta particular mitologia, una voluntat gairebé didàctica d'anàlisi intel·ligent que interrelaciona les llegendes clàssiques nascudes a la Grècia pristinna, amb els conceptes científics, creatius, i psicològics que han preocupat la humanitat des d'aleshores.

MÉS DIDÀCTIC QUE CAARDER

Jean-Pierre Vernant recupera, sovint superant-lo, l'esperit didàctic de Gaarder a *El món de Sofia*, en una aproximació a la mitologia alhora rigorosa i entenedora. Però al mateix temps, el present assaig invoca inevitablement la màgia i el virtuosisme narratiu de l'Ovidi de *Les Metamorfosis*, en la mesura en què estén la seva mirada sobre els materials més atractius dels mites, històries de lluites, venjances i unions, sempre farcides amb dosis altes de tendresa, gelosia, sensualitat, passió. Però *L'univers, els déus, els homes* és també una apassionant recreació, bastida en certs moments amb tècniques novel·listiques, que ressegueix les empremtes atàviques de l'antiguitat emfasitzant sobretot els elements humans, prioritant uns sentiments que Vernant trasllada als nostres dies per recordar-nos la intemporal universalitat de la narració mitològica. Amb una prosa cuidada i un útil glossari nominal, l'eco que ressona darrere les faules del llibre ens recorda, com va escriure Lluís Duch a *Mite i cultura*, la "inalienable dimensió mítica que hi ha en tots els éssers humans".

ASSAIG

Gurutz Jáuregui, *La democràcia planetària*. Ediciones Nobel. Oviedo, 2000.

En el seu darrer llibre, Gurutz Jáuregui, catedràtic de dret constitucional de la Universitat del País Basc, reflexiona sobre els canvis que s'han produït en aquest final de mil·lenni tant a escala estatal-nacional com a escala global-planetària. Un conjunt de reptes que assetgen la mateixa idea de democràcia, com ja va avançar en un volum anterior, precedent immediat de l'actual, que va titular *La democràcia en la encrucijada. La democràcia planetària*, llibre que va quedar finalista del Premi Internacional Jovellanos, constitueix, tal com manifesta el seu títol, una proposta decididament política que l'autor basc formula a escala planetària. Jáuregui parteix de l'anàlisi dels desajustos produïts pel procés de globalització després de definir-lo acu-

radament com la principal característica del postcapitalisme. A la vegada, ofereix no només una definició encertada d'un procés que, assenyala, no és tan sols econòmic, sinó també un diagnòstic escèptic de les seves conseqüències més immediates que concreta en termes d'augment de les desigualtats, conflictes i antagonismes. El nou món que està sorgint, precisa, és capaç de funcionar com una unitat en temps real a escala planetària, i les noves empreses transnacionals es configuren com una xarxa de relacions que articula la seva activitat en criteris de pura racionalitat econòmica. Darrere d'aquest vel economicista que propugna la desaparició de tota política, s'hi amaga, però, adverteix Jáuregui, una orientació política molt concreta que, disfressada d'apolítica, expulsa els ciutadans vers un món de xarxes

anònimes dominat per les empreses transnacionals.

Tot seguit, Gurutz Jáuregui presenta les raons que han decidit la pèrdua de pes dels Estats nacionals. D'una banda, en l'àmbit intern han sorgit solidaritats identitàries, culturals o religioses que posen en qüestió la identitat oficial dels Estats. D'altra banda, els Estats declinen davant la creixent porositat de les seves fronteres i no saben afrontar realitats d'exterritorialitzades que sobrepassen els seus límits com són la criminalitat global i els problemes relacionats amb el medi ambient. Estem vivint una profunda crisi del model estatal que requereix la seva readaptació per evitar la creixent apropiació privada d'antigues competències estatals. La seva reflexió parteix de la premissa que el que és important en la configuració d'un nou ordre mun-

dial no és tant l'Estat com la democràcia. Planteja així una redefinició del concepte de sobirania que permeti passar de l'actual sobirania excloent a una sobirania incloent basada en una visió pluralista que permeti mantenir la compatibilitat entre sistemes sobrepesos i en constant interacció. La difuminació de l'Estat nacional ha de ser substituïda, proposa, per una democràcia planetària basada en els conceptes de governabilitat i democratització més que en els de simple govern i democràcia. Cal, doncs, articular un marc institucional que abasti no només un poder judicial internacional que s'ha mostrat insuficient, sinó també uns poders legislatiu i executiu capaços d'exigir l'acompliment de les sentències adoptades pels jutges. Cal, però, a més, adoptar mesures que facin de la democràcia no un mer formalisme,

sinó un procés que permeti aconseguir el màxim de llibertat i igualtat possibles. El recorregut de Jáuregui abasta a continuació l'oposició a la idea de fi de la història proposada a finals dels vuitanta per Francis Fukuyama, la necessària subordinació de la tecnologia a la democràcia, la proposta de la Unió Europea com el model a partir del qual s'estructuri un nou ordre mundial, el debat sobre la teledemocràcia o el principi de visibilitat per afrontar el retorn del secretisme. Entrelaçant aquestes i altres idees, Gurutz Jáuregui argumenta el seu model de democràcia global i participativa per superar els efectes desintegradors de la globalització neoliberal i l'apàtica disponibilitat a l'obediència d'algunes fórmules consensuats que sintèticament adjectiva com a lleialtat de massa.

Una democràcia global i participativa

XAVIER FILELLA